

Cerkev sv. Nikolaja v Sorici

Marija Gasser

Župnijska cerkev v Sorici. Foto: Marija Gasser

Sorica je ena izmed najlepših vasi v Selški dolini. Obdajajo jo ratitovške strmine, nad Sorico so drzni vrhovi Soriške planine, v daljavi Črna prst, Vogel. Ko se dvigneš nad Rošt, mimo kapele sv. Cirila in Metoda, se začne odpirati pogled na vasico kozolcev, skrbno urejenih domačij in kot na dlani na hribčku stoji cerkev sv. Nikolaja. Od nekdaj do danes skrbno, s toplimi rokami domačinov negovano svetišče, zatočišče nešteti prošenj, stisk in zahval.

Moj namen je z različnimi viri predstaviti cerkev sv. Nikolaja v Sorici. Dragocene zapise sem črpala iz župnijske kronike Sorica ter Nadškofijskega arhiva v Ljubljani. Podatke sta mi posredovala župnika g. Mirko Turk, ki je soriški župnik od leta 2007, in g. Ivo Kožuh, ki je bil v Sorici pred njim, od leta 1991 do 2007.

Kraj Sorica se prvič omenja leta 1283, po nekaterih podatkih tudi kasneje, leta 1310. To leto naj bi freisinški škof Emiho v te kraje naselil Tirolce.

Sorica je do leta 1494 pripadala starološki župniji. Tega leta pa je bila ustanovljena župnija v Selcih, kamor sta spadali tudi podružnični cerkvi v Sorici

in Spodnjih Danjah.¹ Selška župnija je imela deset podružnic. Ena izmed njih je bila cerkev sv. Nikolaja v Sorici. Selški kaplani so hodili vsako nedeljo opravljat božjo službo v Sorico. Navadno so prihajali na konjih. Ob tej priliki so krstili otroke, pokopali mrtve in poročili pare. Soričane in Podgorce je zato vezala dolžnost, da za praznik sv. Petra in Pavla gre do k darovanju v Selca. Ko so v Železnikih leta 1622 dobili svojo faro, so tudi v Sorici začeli razmišljati o svojem duhovniku. Po ugodno rešeni prošnji v Ogleju je bil 19. marca 1656 ustanovljen prvi vikariat v Sorici s slovenskimi duhovniki in slovenskimi pridigami. Leta 1856 je bila pod vplivom reformacijskih odredb Jožefa II. v Sorici ustanovljena samostojna župnija. Kot prvi vikar v Sorici se pojavlja P. K. Tutta, ki je v Sorici služboval v letih 1683–1689, zadnji v listinah pa se pojavlja Fr. P. Svetljjičič, ki je v Sorici opravljal pastirsko službo v letih 1856–1863. Kot leto ustanovitve fare se omenja letnica 1856, bolj natančen datum ni znan.

Župnijska kronika

Nekdaj so bili predvsem župniki tisti, ki so zapustili pomemben pečat kraju (tudi danes, le da njihovo delo opazimo, ko odidejo).

Župnika Jurij Karlin, v Sorici v letih 1903–1913, in Janez Mikuž, v Sorici v letih 1913–1930, sta Sorici zapustila dragocene zapise v župnijski kroniki, ki nam pokažejo način življenja in pomembne dogodke v Sorici. Zapisi so zelo pomembni za to področje in tudi za slovensko zgodovino. Župnika sta bila odlična kronista, ki sta zelo tekoče zapisovala dogodke na območju Župnije Sorica. Njuni zapisi izkazujejo izjemna človeka neizmerne širine, ki sta zelo natančno beležila vse dogodke, pomembne pridobitve za kraj, novosti, popravila, razprtije ...

Jurij Karlin je bil izvrsten ustvarjalec z lesom in s čopičem. Njegova dela so še vedno ohranjena, npr. spovednica, kapelice. Izjemno veliko delo je opravil pri obnavljanju.

V župnijski kroniki župnik Karlin leta 1912 v

enem od zapisov potoži potoži, da so včasih naši možje – "šlape". "Pa naj bo," nadaljuje, "saj visi v moji delavnici napis: 'Srečen duhoven, ki trpi, ker biti žrtev, to je njegov poklic.' In letos, lahko rečem, je bilo veliko žrtev. Pa naj ve le Bog za to."

Ob smrti Jurija Karlina je leta 1914 župnik Janez Mikuž zapisal:

"Deset let je bil v Sorici, veliko je naredil, vnet je bil za čast božjo, olepšal je farno cerkev in podružnico, eno željo je imel, da bi povečal farno cerkev, ta se mu pa ni izpolnila. Teoretično je bil temeljito izobražen, veliko je molil in meditiral, celi fari je bil v lep vzgled, zato se je pod njim versko življenje zelo povzdignilo. Bil je vnet častilec sv. R. T. – Slikarsko je bil zelo izobražen. Vsi napisi in firme so njegovo delo, tujec se čudi, da kaj takega vidi v teh hribih. Imel je tudi lepo zbirko slik, ki jih je dobil od sestre tukajšnjega rojaka – slikarja Ivana Groharja. Ne vem, ali ima kakšen župnik na Kranjskem toliko originalnih slik kakor jih je imel † gospod Jurij. Občeval je veliko z slikarjem Ogrinom z Vrhnike. Škoda da ni mogoče dobiti nobene fotografije od njega! Postave je bil majhne, suh je bil, najrajši je slikal ali delal v delavnici, družbe ni maral nobene, edino če so bili pevci, potem je ostal v družbi in pel narodne pesmi. Boje je imel hude, kakor se razvidi iz kronike, ker je živel zase in si ni srca olajšal pri sosedih, da bi bil kaj potožil, je bil postal melanholičen in nervozen, vsaka najmanjša stvar ga je razburila, večkrat se je po nepotrebnem jezil in ljudi oštel – zato mu je še hitreje srce opešalo. Bog mu plačaj njegov trud in delo, gotovo je prejel obilo plačila v nebesih."

Župnijska kronika v Sorici se je zelo natančno pisala v času Jurija Karlina in Janeza Mikuža, v letih 1903–1934. Bila sta odlična kronista, z izjemno zavestjo in sta Soričanom zapustila izjemno dediščino.

Župnik Karlin je septembra 1905 v župnijsko kroniko za nazaj zapisal najvažnejše dogodke, pridobitve opreme, izvedena popravila itd. v župni cerkvi sv. Nikolaja in podružnici v Danjah od leta 1800 do 1900. Podatke je dobil iz starih zapiskov, oznanilnih knjig, nekaj tudi iz ustnega izročila. V nadaljevanju povzemam opise nekaterih dogodkov.

- Leta 1820 je bilo poleg farne cerkve sezidano novo župnišče; sedaj se šteje pod Spodnjo Sorico in ima hišno št. 1. (Staro župnišče je v Spodnji Sorici št. 15, ali kakor se še sedaj imenuje: 'stari farovž'.) V Matriculi iz leta 1836 je na platnicah zapisana naslednja opomba: 'Domus parochialis in hoc loco stante fuit edificata et neo erecta magnis sumptibus et rixis blasphemisque cum exjuriis anno 1820 et 21. Primus eam inhabitavit R.D. Iacobus Dešmann.'
- Leta 1828 je bila sezidana nova mežnarija. (Stara mežnarija je v Spodnji Sorici št. 16 in se še sedaj tako imenuje.) V Matriculi opomba: 'Domus aeditui doc loco prope ecclesiam anno 1828 cum sumptibus 380 Fl.'
- Leta 1834 je bil na župnijskem dvorišču sezidan vodnjak. V Matriculi opomba: 'Puteus parochialis fuit fessus et erectus 1836 cum 86Fl.'
- Leta 1838 so bile v farni cerkvi postavljene prve orgle. Kronogram na njih bil sledeči: 'SVb par. VICarloMVLLei Ioane eDifiCaVIt papa IosefVs NeofaranVs.'
- Leta 1843 je podobar Matej Tomc iz Št. Vida nad Ljubljano napravil novi veliki oltar v farni cerkvi. Mizarsko delo domačin je opravil Matej Drol vulgo Grof iz Zgornje Sorice. Ta tabernakelj je stal do 26. julija 1904.
- Leta 1844 je bila na južni strani prizidana nova zakristija, "da so fantje v njej imeli (dobili) primeren prostor".
- Leta 1847 so bile popravljene orgle in streha na župnišču.
- Leta 1852, 7. marca, je bil postavljen križev pot v farni cerkvi. Blagoslovil ga je P. Joahim Nastran, O. S. F. Listina v arhivu.
- Leta 1853 je bil zvonik farne cerkve povišan za eno nadstropje in streha v cerkvi popravljena.
- Leta 1863 je bila podružnica sv. Marka v Danjah na novo pokrita s ploščami, svodena (ladja), stolp pa pobarvan. "Ladija nekusno s slikami okrašena; poslikal 'pijanček' Luka Čeferin iz Idrije." Cerkev je 16. avgusta 1863 blagoslovil domači župnik Jožef Boncelj. Navzoči so bili še:
 - "Anton Pintar, zaliloški fajmošter, Anton Pinttar, podberški fajmošter, in Janez Zagoda, soriški kapelan."
 - Leta 1864 je bila prenovljena stolpna ura v farni cerkvi (Janez Oblak iz Lučen). Stolp sv. Miklavža je prebarval, jabolko in križ pa pozlatil Janez Pintar iz Zgornje Sorice.
 - V cerkvi sv. Marka je bil postavljen nov križev pot (naredil ga je Janez Pintar). 17. avgusta ga je blagoslovil pater gvardijan Salvator Pintar. Peto sv. mašo je opravil g. mestni župnik iz Škofje Loke Primož Remic ob asistenci domačega župnika g. Bonclja in zalološkega župnika Antona Pintarja.
 - Leta 1865 je Peter Roic iz Podbrezja v farni cerkvi postavil nove orgle; imele so deset registrov. Blagoslovljene so bile na binškošno nedeljo in so takrat tudi prvokrat zapele.
 - Leta 1866 je Janez Pintar prebelil farno cerkev in 'ozaljšal' orgle.
 - Leta 1867 so za veliko noč od Schreinerja iz Ljubljane dobili nov mašni kelih s porcelanskimi emajli.
 - Leta 1868. Dobili so novo mašno knjigo z reliefom sv. Nikolaja na čelu. Od 31. maja do 7. junija so obhajali sv. misijon. Vodili so ga patri Doljak, Kos in Valjavec iz Jezusove družbe. Udeležilo se ga je veliko ljudi. Zadnji dan so morali pridigati pod lipo na pokopališču. Bilo je pet do šest tisoč ljudi. Postavljen je bil misijonski križ vizavi velikim vratom. "(NB. Te velike vrata pod zvonikom so bile napravljene in zvonik svoden l. 1863. Poprej so bile dvojna vrata od strani, ene na moški, druge na ženski strani.)"
 - Leta 1869 so kupili novo veliko farno bandero.
 - Leta 1870 so kupili novo monštranco (v renesančnem slogu) od Schreinerja iz Ljubljane. Prvikrat je bila v Božjem grobu o veliki noči.
 - Leta 1871. Prezbiterij je poslikal (dve slikici v lunetah, poznejše od Ivana Groharja, domačina iz Sorice: namreč Kristus na Oljski gori in Kristusovo vstajenje) akademski slikar Janez Šubic iz Poljan. "Ta slikarija je prav umetna, le žal, da so freske vsled zaduhlega zraka in vlage (pozimi)

zatemnele. Bog ne daj, to delo kakor si bodi uničiti!"

- Leta 1872 je bila 11. avgusta nova maša g. France-ta Bonclja iz Železnikov (župnik Josip Boncelj je bil njegov stric).
- Leta 1873. Cerkev je dobila bel z zlatom bogato vezen plašč iz zaloge Kriekel na Dunaju za 270 gl. (Ta plašč je leta 1903 podarila Ivana Wolgenut iz Stare Loke.) Nova (velikanska) svetilka za večno luč od Schreinerja iz Ljubljane za 100 gl., ki je se-daj shranjena pod streho na župnišču.
- 28. aprila 1873 je umrl župnik Josip Boncelj, pokopan je bil vizavi velikim vratom. "Je bil zelo vnet za lepoto hiše božje in veliko novega omislil." 3. avgusta je nastopil službo novi župnik Matej Jereb.

"V adventu (pri spraševanju ali v cerkvi) sprožena misel za napravo novega božjega groba. Pa je menda vse zaspalo. (Še sedaj l. 1905 imamo neokusen, neroden in zapuščen božji grob, mnogo prevelik za majhno cerkev)."

- Leta 1877 se je menda žgala cerkvena apnenica pod "Kalkbügelnom" ob izviru Sorice.
- 11. julija 1877 je delil zakrament sv. birme knezoškof Janez Zlatoust Pogačar. Ob 50-letnici škofovstva Pija IX. so žgali kres na Lajnerju.
- 21.-22. decembra 1877 sta ponoči pogoreli hiša in kašča na Eku (Spodnja Sorica 3). Ponedeljek po četrti adventni nedelji so zato imeli "zahvalno službo božjo, da je Bog obvaroval večje nesreče".
- Leta 1878 so (menda Gričarji) sklenili še bolj praznovati sv. Florjana zaradi ognja v decembru 1877. Od takrat so tudi menda ta dan vsako leto plačali sv. mašo. "To leto med otroci kužna? bolezen (koze ali kaj). Zato so v sv. Alešu imeli sv. maše za odvrnitev šibe božje."
- 29. septembra 1878 so blagoslovili novo cerkev Matere Božje v Davči (dekan Matej Kožuh).
- 13. oktobra 1878 je nastopil službo novi župnik Anton Jamnik (iz Moravč, kaplan).
- Leta 1880 je bila na dan sv. Ane sv. maša ob 9. uri v

zahvalo zaradi obvarovanja pred ognjem. To leto je gorelo v Spodnjih Danjah. 24. avgusta 1880 so blagoslovili novo razširjeno pokopališče (na severni strani).

- Leta 1886 so za župno cerkev sv. Nikolaja napravili tri nove zvonove: Cis, gis, cis, (srednji e je stari). "Račun Samassov se glasi na 2373 gl 25 kr. Napravljeni s prostovoljnimi doneski; natančno gl. v arhivu sveženj: 'Zbirka za zvonove'." Tudi za podružnico v Spodnjih Danjah so si to leto omislili tri zvonove. Na velikonočni ponedeljek so imeli darovanje za zvonove v cerkvi in "zahvalno službo božjo, ker se je vse delo srečno izvršilo".
- Leta 1887 je na osmo pobinkoštno nedeljo začel župnik A. Jamnik z binacijo (vsako nedeljo in praznik). V adventu je bila ustanovljena družba treznosti.
- Leta 1890. 3. julija je delil zakrament sv. birme knezoškof Jakob Missia. 10. avgusta je pel novo sv. mašo domačin P. Karol Kemperle, O. C., iz Sp. Sorice 11. Pridigal je dr. Anton Mahnič (pozneje škof Krški); prišlo je okoli 30 duhovnikov. Ta dan je pogorelo v Zgornji Sorici št. 4 pri Kolovrtarju. 7. septembra je bil blagoslov novega križevega pota v farni cerkvi. Slike po Führidm. Okvire je napravil domačin Janez Pintar iz Spodnje Sorice št. 20. Cerkvi ga je daroval Janez Grohar.
- Leta 1891 je zopet pogorelo več posestnikov v Spodnjih Danjah; 8. marca so se pogorelcem delili darovi deželnega odbora.
- 3. maja 1891 so blagoslovili novo podobo Križnega na pokopališču (misijonski križ).
- Leta 1892 se od 25. septembra do 2. oktobra obhaja drugi sv. misijon.
- Leta 1899 se od 19. do 25. marca obhaja tretji sv. misijon.
- Leta 1900 je v torek po nedelji sv. Trojice birmal knezoškof Anton Bonaventura.
- Leta 1902 so 5. avgusta obhajali sošolci župnika A. Jamnika slovesno tridesetletnico mašništva. 16. novembra 1902 je bil blagoslov razširjenega pokopališča na južni strani.

- Leta 1903 je med otroci razsajala bolezen, 18. marca je bila v Danjah sv. maša za odvrnitev.
- 14. oktobra 1903 je Sorico zapustil in se preselil na novo službo (Sela pri Kamniku) duhovni svetnik Anton Jamnik, ki je celih 25 let neutrudljivo deloval kot duhovni pastir med Soričani. "Prišel je čvrst kot mladenič, odšel je kot starček s sivo glavo. Kar je zaslužil v Sorici – je tudi Soričanom razdal. Zlasti je podpiral marljive dijake – domačine. Blag mu spomin."

Tudi v času svojega službovanja je zelo natančno zapisoval vse manj in bolj pomembne podatke:

- Leta 1904. V juniju so napravili portal (vhodna vrata) na pokopališču, ki je bilo prej odprto in nezavarovano. Železna vrata je izdelal Benedik, ključavničarski mojster v Železnikih. 26. julija 1904. Ta dan (sv. Ana) so ljudje močno praznovali in prosili za lepo vreme, zoper hudo uro itd. Pred mašo je župnik z dovoljenjem knezoškofijstva blagoslovil novi tabernakelj. "Prejšnji tabernakelj je bil že zelo defekten, podoba na vratih zelo primitivna, zapora slaba itd. Menili smo napraviti kamenit tabernakelj, pa bi za enkrat preveč stal. Zadovoliti se moramo z lesenim. Tabernakelj novi je iz cirmovega lesa (Zirbelholz), solidno izdelan in arhitektonično cerkvi primeren. Tirolsko delo, kakor tudi dva angelja ob strani. Izdelal je to: Josip Rifesse v St. Ulrich-Groden. Stane z vsem (tudi troramni svečniki so novi) 415 kron; angelja posebej po 70 k. Napravili vse to s prostovoljnimi doneski." (V nadaljevanju našteva dobrotnike.)
- 24. avgusta so vzdali nad velika vrata pri farni cerkvi železno strešico, "ki je bila prav potrebna, posebno za botre, ki čakajo z otrokom". Novembra so položili v farni cerkvi prenosljiv leseni tlak iz smrekovih desk, "da se ubranimo po zimskem času mokrote in mrazu. Ljudje so hvaležni za to napravo. Dilje so darovali kmetje iz Sorice in Danj."

- Leta 1905. 11. novembra je slikar S. Ogrin prenovil staro oltarno sliko sv. Nikolaja slikarja Langusa iz leta 1842. "Bila je že zavržena (!) pod streho in hudo razdejana (za pest velike luknje). Napeli jo na novo močno platno, in kar moči varovali original, ki je zares umetno delo in sedaj cerkvi spet v okras."

Konec februarja so dobili nov ciborij. "Kupa srebrna, vse v ognju pozlačeno, na stalu trije emajli v srebru; Srce Jezusovo, Srce Marijino in sv. Janez Evangelist."

- 24. maja so šli prosit lepega vremena v Stražišče k sv. Ožbaltu v Tolminsko (4 ure hoda). Šlo je veliko Soričanov. Ob 9. uri so imeli sv. mašo in litanije.
- 16. in 17. avgusta so postavili v farni cerkvi novo kamnito obhajilno mizo iz nabrežinskega kamena. "Mojster: Alojzij Finžgar iz Škofje Loke. S prostovoljnimi doneski plačana. Stara obhajilna miza je bila preprosta iz lesa."
- Leta 1908. "Na pokopališču pre naredili veliki križ. Dosedaj je stal vis-avis vhodu v cerkev – bil je sila velik (misijonski od l. 1868) z nadnaravne velikosti korpusom, ki je pa v 15-tih letih čisto došel. Sedaj smo prestavili ta križ in sicer malo od vhoda na pokopališče na levo. Podstav je iz betona, v tega vsajen bolj majhen hrastov križ s strešnico in malim pa čednim korpusom, ki je bil preje v znamenju na Grobi. Križ je izdelal kipar Grošel iz Selc."

Ponovno so ga popravljali okrog leta 1962, ker je bil les že trhel, pod vodstvom župnika Tršinarja.²

- 19. julija je bila nova maša g. Josipa Fröhlicha iz Podnarta (njegovi starši so bili doma v soriški župniji). "Govor na pokopališču – ob Bonceljnovi kapelici stala prižnica. Govoril g. dr. Krek; pel lepo mešan cerkveni zbor iz Selc, pod vodstvom g. župnika Prožnika, orgljal selški kapelan g. Jan. Kepec. Klerikov navzočih 14, med njimi domačin P. Karl Kemperle O.C. gvardijan v Celju."

Med pomembne dogodke za župnijo vpisuje tudi popolnoma vsakdanje stvari:

- "Prva polovica julija večinoma dež – žaga pri izviru Sorice teče o sv. Petru. Letos se je uresničil vremenski pregovor: Če dežuje sv. Medarda dan; dežuje po tem 40 dni. In res, skoro ni bilo dneva brez dežja. Vsled deževja se je porušilo na vzhodni strani (tam, kjer je škarpa najvišja) pokopališnega zidu 10–12 m v dolgoti, kamenje se je valilo prav v dolino; videle so se že krste. To je bilo 30. junija. 14. julija so prišli zidarji (mojster Andrej Gorjanc in Plav na Goriškem). Prav od temelja ven je bilo treba novega močnega zida. (4–5 m visok). Kamenja nam je manjkalo. Porušili smo zato zid ob glavnem vhodu na pokopališče pri vratih. Ta zid je bil prav nizek pa širok in na vse mogoče načine zavit. Iz tega zida so pobrali debelejšje kamne, da so mogli škarpo na vzhodni strani dovršit. Oklepni zid, kar ga

gleda čez zemljo smo naredili le 35 cm širok, kar popolnoma zadostuje. Vrh zida streho iz betona, ki bo trajna in je lična. Vhod na pokopališče je sedaj, ko je zid zdravnan, prav ličen. Betonska stebra, na katerih so nasajena železna vrata sta že od l 1904. Zdaj je mogoče pokopališče zapreti, da nobena žival ne more notri; preje je šlo vse čez nizek zid."³

Župnijska cerkev v Sorici in Ivan Grohar

Zelo pomemben rojak, slikar, impresionist, ki se je izšolal s pomočjo župnika Jamnika in soriški cerkvi in nam zapustil trajno svetlobo, je rojak Ivan Grohar (1867–1911). Zaznamovan je bil z lepoto soriškega okolja in revščino. Predstavljam njegova manj znana dela, ki so se do nedavnega hranila v župnišču, danes pa so v Restavratorskem centru v Ljubljani. Vse slike so olja na platnu:

Sv. Nikolaj (Miklavž), slika za glavni oltar, Ivan Grohar, (1898), 1896.

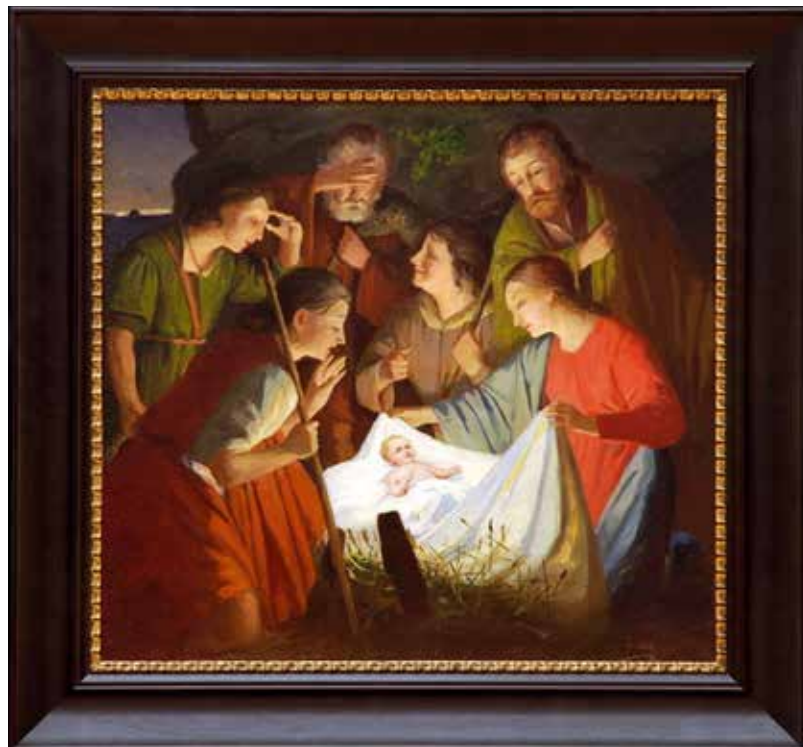
Župniku Jamniku za 50-letnico.

Marija s sv. Dominikom, slika za stranski oltar, Ivan Grohar, (1891), 1894.

Jezus in dva učenca iz Emavs. Slika je bila delana za kapelico poleg župnišča, napis: "Ivan Grohar, 1894".

Jaslice, ena izmed najlepših Groharjevih slik, Ivan Grohar, (1891), 1896. Umetniško delo je pred drugo svetovno vojno želela odkupiti Akademija.

Sveta družina, Grohar, 1895.⁴

V oklepaju pri nekaterih umetniških delih so tudi letnice nastanka Groharjevih del, ki sem jih našla v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani in se ne ujemajo s podatki v zapisnikih o stanju slik Restavratorskega centra v Ljubljani. Nastanek slik je bil ugotovljen v Restavratorskem centru. Po navadi je na teh umetniških delih letnica na hrbtni strani.

Slike Ivana Groharja iz njegovega zgodnjega ustvarjalnega obdobja še ne kažejo bodočega impresionista, a so izjemna dragocenost in neprecenljive vrednosti za župnijo Sorica. Groharjevi slikarji Jaslice in Sv. družina sta bili v času poplav v Železnikih septembra 2007 skupaj s še štirimi slikami, ki so bile last Muzeja v Škofji Loki, ukradeni iz Groharjeve hiše v Sorici. Našli so jih ob razkritju storilca ropa SKB Banke pred tremi leti. Sliki Jaslice in Sv. družina, ki sta last župnije Sorica, sta danes restavrirani in se nahajata v Groharjevi hiši v Sorici. Ostale slike, ki jih omenjam, so prav tako last župnišča in so bile v času ropa v župnišču v Sorici. Zaradi varnosti in potreb restavriranja se danes nahajajo v Restavratorskem centru v Ljubljani.⁵

V Muzeju v Škofji Loki hranijo še naslednja Groharjeva dela, ki so bila prej v župnišču v Sorici in kasneje v Groharjevi hiši:

- Sv. Alojzij,
- Sv. brata Ciril in Metod,
- Sv. Florjan,
- Gospa Franja Tavčar, svinčnik,
- Vrtnice, 10 x 15.

Točen datum in letnica zidave soriške cerkve nista znana, ker je bil arhiv izgubljen v drugi svetovni vojni. Brez dvoma pa stavba soriške cerkve spada v drugo polovico 17. stoletja. Župnijska cerkev v Sorici je zidana v baročnem slogu. Ima tipično grbasto streho in čebuljast zvonik. Cerkevna streha je pokrita s skrilom. Skril so nekoč kopali in predelovali doma. Z enakimi ploščicami sta bila krita zvonik in zakristija. Danes je streha prekrita s skrilom, ki je bil nanjo pritrjen leta 2000. Ob tem je bila v prvotno obliko vrnjena povezava strehe med zvonikom in ladjo cerkve. Skrilove ploščice so pravokotne oblike. Dela sta vodila Potočnik s Stirpnika in Jože Čeber z Zalega Logu. Streha na zakristiji in na zvoniku leta 2000 ni bila popravljena. Čudovito je bila streha na zvoniku obnovljena leta 2013.⁶

Velikost

Zvonik je visok približno 23 metrov, cerkev je dolga 21 metrov in široka 12 metrov, dolžina prezbiterija je 3 metre in širina 7 metrov. V arhivu ne najdem podatka, kdo je bil graditelj cerkve sv. Miklavža, pač pa je bilo ugotovljeno, da kakšen pomemben stavbenik pri graditvi ni sodeloval. Pravijo, da je cerkev grajena precej nerodno in ponesrečeno. Prvotno je bil zvonik zaprt. Cerkev je imela dva vhoda, enega na vsaki strani zvonika. Jožef Boncelj (1863–1873) je dal oba stranska vhoda zazidati in zvonik in glavna vrata odpreti. Dostop na kor je bil včasih iz notranjosti cerkve po stopnicah. Te pa so pred drugo svetovno vojno podrli, zaprli cerkveni kor in pozidali kamnite stopnice na zunanji strani cerkve. Cerkvi je z desne strani prizidana zakristija, ki je bila po vsej verjetnosti sezidana istočasno kot cerkev.

Ivo Kožuh je o obnovi soriške cerkve povedal: "Zakristija in cerkev statično nista povezani. Zakristija je le prilepljena na cerkev, zato sklepam, da

je bila zgrajena nekoliko kasneje (Karlin – 1828). V spominu imam, da je o tem celo zapis, da naj bi bila sedanja zakristija zgrajena dobrih sto let kasneje kot cerkev. Celotna zgradba je zidana iz kamna, tlaka cerkev ni imela še v drugi polovici 20. stoletja, po tleh so bile deske. Ladja cerkve je imela tlak iz tufa. Leseni pod so položili čez zimo – od vseh svetov do velike noči – okrog leta 1960, ko so tuf odstranili in položili rdeč ksilolit (mešanica žaganja, apna in rdeče barve). Ta pod je močno puščal barvo in se ob mokroti spirali (voda ob deževju, ki so jo prinesli na čevljih; takrat je bil tlak zelo spolzek in nevaren za padce). Mislim, da smo leta 1995 odstranili obhajilno mizo, preuredili prezbiterij in po cerkvi položili granitne ploščice. Ob tem smo v cerkvi uredili tudi ogrevanje. Že pred tem je bilo urejeno elektrificirano zvonjenje, ker smo krmiljenje ogrevanja uredili na isto programsko uro, ki krmili tudi zvonjenje.⁷

Oltarji

Soriška cerkev ima tri oltarje. Cerkev z glavnim oltarjem je posvečena sv. Nikolaju.

Jožica Kačar je o oltarjih v cerkvi povedala: "Glavni oltar je lesen, posvečen sv. Nikolaju, obnovljen je bil leta 1961, v središču ga krasijo kipi sv. Nikolaja, na desni je sv. Avguštin s svečo in sv. Barbara s kelihom. Na levi strani je sv. Urh z ribo in sv. Lucija. Na vrhu oltarja je slika kronanja Božje Matere.

Stranski oltar desno je posvečen sv. Vidu, ki je delo Štefana Šubica, ob strani sta kipa sv. Petra s ključi in sv. Pavla s sabljo. Na vrhu tega oltarja je slika nadangela Mihaela, ki se bojuje s hudobnim duhom. Oltar na levi strani je posvečen Žalostni Materi Božji. Ob njej sta kipa sv. Janeza Evangelista in sv. Terezije. Na vrhu je slika sv. Marije Magdalene. Vsi trije oltarji so zgrajeni v baročnem slogu v času župnika Muleja (1836–1856)."

Menze vseh treh oltarjev so zidane iz kamna. Vse ostalo, kar se dviga nad vsemi tremi menzami, je leseno in zelo preprosto. Kamen je prebarvan sivo, na sredini so vse tri menze nosile velik črn križ. Danes križa ni več.

Ivo Kožuh je povedal, da so oltarje po zapisu Fran-

ceta Gačnika naredili v delavnici Šubic v Poljanah.

Starost oltarjev ni točno določena, delni odgovor da lesena ploščica, ki je vdela na glavnem oltarju za tabernakljem nad menzo oltarja. Ta plošča je dolga en meter, visoka pol metra, na njej je z rdečimi črkami napis:

"Matej Tomc fecit
In honoreM
SanCti nIcoLaL patronI
eXtrVXIIt altare
Ivan B: Mulej
par.v. (nečitljiv napis)
renovavit 1910
Josephus Grošelj"

Iz prevoda in transkripta zapisa se da razbrati letnica poslikave. Ni pa nujno, da je to tudi letnica izdelave oltarja (lahko je le letnica obnove).⁸ Po Karlinovih zapisih naj bi bilo to leto 1834.

Kakšni oltarji so bili v cerkvi prvotno, ni znano. Ena izmed možnosti je, da so oltarji izvirali iz leta, ko je v Sorici služboval Janez Krstnik Mulej, župnik, vikar v letih 1836–1856. Župnik Jožef Boncelj (1863–1873) je v času svojega bivanja v Sorici dal pozlatiti vse tri oltarje. Nad to leseno ploščico je vdela okrogla tablica z napisom:

"Oltarji in cerkev prenovljena 1932.
Renoviral J. Buh, Vrhnika."

Omenjeni restavrator je očistil vse kipe svetnikov in jih prevlekel z zlato peno. Tabernakelj na glavnem oltarju je bil nekoč pozlačen in zgrajen v istem slogu kot oltar. Nekoč je bil na njem pozlačen križ, danes tega križa ni več. Ta tabernakelj je leta 1904 dal odstraniti župnik Karlin in postavil novega.

Danes se nahaja v župnijski cerkvi na stranskem oltarju na desni strani v velikosti 1,5 metra Srce Je-

Šimanov kozolec. Foto: Marija Gasser

Obnova cerkve okrog leta 1970. Spredaj Alojz Pintar – Šimanov. Vir: Alojz Pintar – Šimanov

zusovo, ki je bilo prineseno iz kapelice pred vasjo Sorica, na Grobi, ki jo je dal postaviti župnik Karlin leta 1904. Ob rušenju kapelic po osvoboditvi je bil kip poškodovan in ponovno restavriran.

Na Šimanovem kozolcu je križ, ki ga je obnovil Alojz Pintar – Šimanov (1931). Včasih je bila procesija sv. Rešnjega Telesa (deset dni po binkoštih) po poljskih poteh in travnikih.

Freske

Na zunanji strani cerkve je bila še okrog leta 1950 freska Žalostne Matere Božje s Sinom v naročju v velikosti 2,5 x 1 meter. Nikjer se ne omenja avtorja, mogoče je bil avtor tudi te freske Janez Šubic. Freska je bila sprana od viharja in dežja. Verjetno so jo prekrili takrat, ko so delali novo fasado.

Fasada cerkve je bila temeljito obnovljena pred prihodom župnika Iva Kožuha.

Zaradi slabe barve so leta 2000 fasado oprali in na novo prebarvali.

V soriški cerkvi so zastopani trije slikarji: Janez Šubic, Matej Langus in Ivan Grohar. Poročilo pravi,

da je župnik Boncelj leta 1871 dal Janezu Šubicu nalogo, da "zmala" cerkveni prezbiterij. O tem priča tudi napis:

"ANNO SALUTIS d 1871 sub.rev.Jos. Boncel
Parocho pinxit Joanes Šubic."

Drugi slikar, ki je zastopan v tej cerkvi, je slikar Matevž Langus (1792–1855), slovenski freskar in slikar, avtor glavnega oltarja s sliko sv. Nikolaja. Slika sv. Miklavža je v župnišču, tehnika olje na platnu, velikost 2 x 1 meter, nosi napis: "Langus M., 1842, restavrirano 1904".

Freske so na stropu prezbiterija. Na sredini na stropu prezbiterija je naslikana zadnja večerja (Jesus z apostoli), avtor freske je Janez Šubic (1850–1889), sin Štefana Šubica. Tudi sin Jurij Šubic je bil slikar. Oče Štefan je imel delavnico oltarjev. Izučil se je v železnikih. Zelo verjetno je fresko zadnje večerje v Sorici naslikal Janez Šubic, brat Jurija Šubica (Pred lovom). Najbrž ima freska celo podpis, ki pa

Matevž Langus: Sv. Nikolaj. Foto: Marija Gasser

je verjetno zaradi prahu in saj slabo viden.⁹ Freska je v velikosti 3 x 4 metre. Na štirih koncih se nahajajo štirje evangelisti: Matej, Marko, Luka, Janez. V lunetah (zazidana okna) je Zveličarjevo vstajenje in Jezus na Oljski gori, delo domačina Ivana Groharja. Med sliko zadnje večerje in ostalimi štirimi slikami je nekaj manj pomembnih ornamentov. Evangelisti so visoki 140 centimetrov in široki približno 1 meter. Verjetno so tudi evangelisti delo Janeza Šubica. Freske so glede na to, da je cerkev vlažna, dobro ohranjene. Strop cerkvene ladje ni poslikan, ampak so na stropu ornamenti.

V cerkvi se nahaja velika oltarna slika Marijinega vnebovzeta z letnico 1904, ki se je včasih postavljala za Marijine praznike v glavni oltar, avtor slike ni znan. Letnica nastanka jo umešča v dobo Ivana Groharja.

Na vrhu glavnega oltarja je vdrelana slika, ki predstavlja Očeta in Sina s kronanjem Device Marije v velikosti 1 x 0,5 metra neznanega avtorja. Stranski oltar ima sliko sv. Vida v velikosti 1,5 x 0,5 metra. Oba stranska oltarja imata na vrhu še eno sliko elipsaste oblike. Na levi strani je sv. Jurij, na desni pa

Ivan Grohar: Sv. Neža. Vir: Alojz Pintar

slika neznane svetnice ali redovnice.¹⁰ Vse tri slike v stranskih oltarjih so brez podpisa in letnice. Nekaj slik opisuje France Gačnik v svojem zapisu. Pripisuje jih slikarjem Šubicem.

V župnišču sta se še v letu 1952 nahajali še dve sliki Štefana Šubica (1820–1884), ki sta bili na župnikovo naročilo izdelani za soriško cerkev. Kdaj so jih odstranili, ni znano, prav tako ne, kam sta se izgubili.

Neznano kam se je izgubila tudi slika sv. Neže, last Alojzija Pintarja (Poštni) iz Spodnje Sorice. Groharjeva slika Sv. Neža je nastala leta 1897. Neža Pintar (1875–1959) je bila Groharjeva neuslišana ljubezen, vendar ga ni marala. Portretiral jo je, ko je bila stara 22 let. Znano je, da je Grohar v mladostnem obdobju na svojih slikah portretiral domačine.¹¹ Neži je Grohar podaril več slik, tudi ta njen portret, ki ga je kot vse druge podarila župniku, pri katerem je bila kuharica. Kopijo diapozitiva hrani Alojz Pintar, posnet je bil v župnišču v Sorici.¹²

Na veliki teden v soriški cerkvi po navadi izobesijo dve sliki: Jezusova zadnja večerja z učenci in Jezus na križu z Marijo Magdaleno, sv. Janezom

in Jezusovo Materjo. Velikost slik je 1 meter višine in 80 centimetrov širine. Ena izmed slik ima napis: "Gaspar Gotzel pinxit 1831". V letih 1991–2007 sta bili slike v župnišču.¹³

Cerkev je v šestdesetih letih dal temeljito prenoviti župnik Franc Gačnik. Takrat je prenavo vodil arh. Bitenc. Lesena in pozlačena lestenca je napravil župnik Miro Bonča v sodelovanju z župnikom Francetom Gačnikom. Lestenci so narejeni po predlogi Plečnikovih lestencev iz Stranj pri Kamniku. Stene so očistili ometa in jih zafugirali.

Prav tako je bila cerkev prenovljena v zadnjih desetih letih. Akademski slikar Janez Kovačič je leta 2002 upodobil Antona Martina Slomška na barvnem vitražnem oknu.

Križev pot

Kakšen križev pot je imela soriška cerkev prvotno, ni znano, niti ni znan avtor. Ljudsko izročilo pra-

vi, da je bil prvotno v cerkvi zelo majhen križev pot, ki ga je dal napraviti Janez Mulej, župnik (1836–1856). Slike so okrog leta 1950 našli na cerkvenem podstrešju, objedene, brez podpisa in letnice. Danes je v cerkvi večji križev pot v tehniki olje na platno z letnico 1899.

V letih 1991–2007 so bile v soriški cerkvi slike križevega pota iz Lajerjeve delavnice oz. so križev pot pripisovali Leopoldu Lajerju. V cerkev so ga postavili v času preureditve okrog leta 1960, v času župnika Gačnika, pod vodstvom Antona Bitenca. Takrat so bile narejene klopi v cerkvi, spovednica je bila preurejena v zakristijsko omaro, odstranjena je bila prižnica, na prostoru stopnic na prižnico je bila narejena spovednica, krstni kamen je bil narejen spredaj levo v cerkvi, nameščene so bile nove luči, nameščen je bil nov (Lajerjev) križev pot. Stare (velike) slike križevega pota so bile v tem času na mežnarji.¹⁴

Notranjost soriške cerkve. Foto: Marija Gasser

Cerkveni kipi

Vsi kipi so leseni, so nedoločljive starosti, avtor ni znan, čeprav jih pripisujejo Šubicem iz Poljanske doline. V cerkvi so kipi:

- Sv. Nikolaj v glavnem oltarju;
- Sv. Avguštin, škof, s svečo in knjigo, stoji na desni strani glavnega oltarja;
- Sv. Urh, škof, z ribo v roki, stoji na nasprotni strani v isti velikosti kot sv. Avguštin;
- Sv. Lucija, mučenka, s palmovo vejico, postavljena je poleg kipa sv. Urha.

Na vsaki strani tabernaklja sta stala še dva angela v klečečem položaju v velikosti 50 centimetrov. Verjetno sta bila iz časa župnika Karlina (1904), ki je zamenjal stari tabernakelj z novim. Na levem stranskem oltarju je kip Žalostne Matere Božje.

Orgle

Prvo poročilo o orglah v soriški cerkvi spada v leto 1865. Tega leta je župnik Jožef Boncelj dal narediti "glasne vršeče orgle". Naslednje orgle je dal napraviti Peter Rojic, samouk, doma iz Podbrezj. Danes so v soriški cerkvi orgle z letnico 1968 mojstra Antona Jenka. Imajo 12 pojočih registrov v dveh manualih.

Zvonovi

Soriška cerkev ima zvonik in v njem tri zvonove. Tri zvonove je imela tudi, preden so jih pobrali med prvo svetovno vojno. Največji soriški zvon tehta 1.660 kg, srednji 800 kg, najmanjši 450 kg. Edini, najmanjši zvon, ki je preživel prvo svetovno vojno, ima dve letnici: 1558 in 1886, ostala dva nosita letnico 1923. Največja zvonova sta železna, njihova predhodnika sta bila bronasta, najmlajši, ki je ostal, je bronast. Najmlajši zvon nosi napis: "Albert Samassa c.k., dvorni zvonar v Ljubljani", prelit je bil v tovarni Samassa. Ostala dva železna zvonova sta bila delana na Jesenicah in nosita oznako KID (Kranjska industrijska družba).

Klopi

Soriške klopi je prvotno delal mizar, ljudski umetnik Janez Pintar, nekaj klopi v zakristiji pa je delo

župnika Janeza Karlina, teh danes v zakristiji ni več. Klopi, ki so bile nekdaj v prezbiteriju in v zakristiji, so bile kasneje na mežnariji. Klopi, ki so v cerkvi danes, je napravil Franc Kežzar (Petrov, iz Zgornje Sorice 28). Naredili so jih v delavnici nad zadrugo oz. kasnejšo trgovino, v mladinski sobi.¹⁵

Krstni kamen

Je delo Plečnikovega učenca arhitekta Bitenca. Prvotno je stal zadaj ob stranskem vhodu. Ko je župnik Boncelj dal zazidati stranska vrata, so ga prenesli pred obhajilno mizo. Krstni kamen je bil iz kamna z lesenim pokrovom oz. nadstreškom. Tega kamna ni več v Sorici. Današnji je kamnit, stoji ob levem oltarju, verjetno je iz leta 1960.

Spovednica

Zelo skrbno je izdelana spovednica, ki je delo župnika Karlina. Nosi izrezljano letnico 1904. Na sredi je lepo izrezljano Božje oko in meče žarke na vse strani. Streha na spovednici je nosila kip angela s trombo v rokah. Danes tega kipa ni več. Na vratih je izrezljana papeška tiara in ključi. Včasih je bila spovednica, delo Karlina, v cerkvi, danes pa je v zakristiji in služi za omaro. Župnik Karlin, ki je bil izvrsten ustvarjalec z lesom, je napravil tudi vrata na prižnico. Župnik Karlin, Plevnarjev s Karlovca

Spovednica Jurija Karlina, danes kot omara v zakristiji. Foto: Marija Gasser

v Škofji Loki (danes Kopaliska ulica 15), je bil več del z lesom, saj so doma imeli mizarško delavnico. V njej je izdelal spovednico in več drugih lepih kosov opreme za soriško cerkev in župnišče. Spovednica je danes v zidu, kar je posebnost, pravi župnik Mirko Turk, ki podobne ni zasledil ne na Slovenskem in ne v tujini.

Cerkvene posode

Soriška cerkev je v preteklosti imela dve veliki monštranci, ki jih ima še danes. Poročilo pravi, da je cerkev dobila leta 1879 krasno monštranco, ki je stala 350 goldinarjev.

Cerkev je v preteklosti imela štiri kelihe. Vsi so pozlačeni. Cerkev je imela tudi dva ciborija in veliko mašnih plaščev. Leta 1873 so o veliki noči dobili nov

mašni plašč iz tovarne Prikel na Dunaju. Leta 1950 je imela soriška cerkev deset mašnih plaščev bele barve, tri vijolične, štiri rdeče, dva zelena in tri črne. Poleg tega en plavial in dva misala, ki se danes ne uporabljata več. Najstarejši misal nosi letnico 1865 in ima lepo reliefno podobo sv. Nikolaja.

Omenila bi samo še kapelico pri cerkvi, v kateri je bila prvotno Groharjeva slika Jezus in dva učenca iz Emavs. Kapelica je bila leta 2011 obnovljena s kipom Brezmadežne.

Soriška cerkev je dobila elektriko leta 1912.¹⁶

Namen opisa je ohranitev bogate podedovane kulturne dediščine naših prednikov. Z opisom izražam spoštovanje do ljudi, njihovega dela, pokončne in trdne pripadnosti krščanskemu izročilu. Kulturna dediščina na Soriškem je posebna in edinstvena.

Kapelica pri cerkvi s kipom Brezmadežne.
Foto: Marija Gasser

Molitev pred križem, leta 1938. Škof Gregorij Rožman. Vir: Matevž Kopač

Jemčeva poroka pred župniščem v Sorici okrog leta 1926. Alojzij (Štravs) – Kreštanov (1903–1943) in Amalija Kemperle (1909–1999) – Koštnarjeva. Prevzela sta kmetijo pri Jemcu v Davči in z njo tudi priimek Jemec. Vir: Marjan Petermelj

Župnik Skvarča, 1951. Vir: Ivanka Egart

Spominska plošča na župnijski cerkvi v Sorici. Foto: Marija Gasser

V spomin na izginule domačine

V nedeljo, 6. septembra 2015, je bila na pročelju cerkve sv. Nikolaja v Sorici **slovesna blagoslovitev spominske plošče** v spomin župniku v Sorici Francu Krašni in Filipu Terčelju, duhovniku, profesorju teologije, publicistu, nabožnemu piscu, pisatelju, pesniku, prosvetnemu organizatorju iz Grivč, ter 24 izginulim domačinom po končani drugi svetovni vojni.

Svojci še do današnjih dni niso izvedeli, kdaj in kje so umrli. Otrokom so bili odvzeti očetje, ženam možje, materam sinovi. Za ugotavljanje kakršne koli krivde niso bili izpeljani niti minimalni postopki. Svojce zaznamuje tudi nasilen izgon 90 domačinov, žena in otrok na Koroško v decembru 1945.

Slovesnost je vodil kardinal Franc Rode, ki je v nagovoru dejal: *"Ta strašna morija, ki se je zgodila po vojni, je pravzaprav največji poraz Komunistične partije in bistveno omadeževanje tistih partizanov, ki so šli z dobro voljo in dobrim namenom v boj za Slovenijo. V jedru vse to meče senco na njihov boj in lahko rečemo, da ga spreminja v poraz, od katerega si ne bodo opomogli kljub vsem opravičilom in poskusom, da bi izbrisali spomin na to strašno sramoto in strašni zločin."* Kardinal Rode je po slovesni sveti maši blagoslovil spominsko ploščo, ki so jo odkrili predsednik odbora za postavitev spominske plošče Slavko Gartnar ter Julijana Gaser in Jožica Šubic. Obema sta v otroštvu izginila očeta in obe sta bili v decembru 1945 s svojima družinama izgnani na Koroško. Njihovo usodo sta delila tudi župnik v Sorici Franc Krašna in duhovnik Filip Terčelj, ki sta se zavzela za te ljudi in zato končala v Štulčevi grapi v Davči. V ljudeh, ki so to doživeli, je še vedno čutili izjemno bolečino zaradi neznanse krivice, ki so jo pretrpeli, in strah pred ponovnimi ponižanji. In še vedno so žrtve klevetane, storilci pa nagrajeni že desetletja. Nihče se jim za prestano gorje in krivico še ni nikoli opravičil. Na slovesnosti sta zbrane nagovorila mag. Bogdan Vidmar, ki vodi postopek beatifikacije Filipa Terčelja, ter predsednik SDS Janez Janša, ki je dejal: *"Kar se je zgodilo in kar se je skrivalo, se je najprej skušalo zanihati, ko je resnica prihajala na dan, zdaj se skuša opravičevati, kar je še huje."*

Mag. Bogdan Vidmar je v nagovoru k spominski plošči dejal, da nekateri izven-sodne poveljni poboje še vedno prikrivajo, jih minimalizirajo in opravičujejo. *"Hujši od krivičnih obsodb, nasilja in smrti so ignoranca, molk in izbris iz spomina. Pokop mrtvih je naša civilizacijska dolžnost, ne glede na zasluge in krivdo mrtvih. Izginulih mož žal ne moremo pokopati, ker ne vemo, kje so njihova telesa, zaslužijo pa si vsaj skromno obeležje."*

Gospod kardinal Franc Rode se je sam spomnil poveljnega časa, ko je bil z begunci s tega področja na Koroškem. Dejal je še, "da se žrtev poveljnih poveljev ne spominjajo, ker bi gojili kakršno koli sovražstvo, ampak zato, da se kot narod rešimo bremena preteklosti in si odpiramo pot v prihodnost."

Opombe:

- ¹ Valvasor, Slava Vojvodine Kranjske, prva izdaja 1689, župnije, VIII, str. 307.
- ² Ustni vir: Alojz Pintar – Šimanov.
- ³ Župnijska kronika Sorica, 1903–1934.
- ⁴ ZVKDS, Restavratorski center Ljubljana, Oddelek za stafelajno slikarstvo.
- ⁵ Ustni vir: Mirko Turk, župnik v Sorici, in Jernej Hudolin, direktor Javnega zavoda RS za varstvo kulturne dediščine, Ljubljana.
- ⁶ Ivo Kožuh, župnik v Sorici v letih 1991–2007.
- ⁷ Ivo Kožuh.
- ⁸ Ivo Kožuh.
- ⁹ Župnik Ivo Kožuh.
- ¹⁰ Ustni vir: Mirko Turk.
- ¹¹ Ustni vir: Ivo Kožuh.
- ¹² Ustni vir: Alojz Pintar – Šimanov.
- ¹³ Ustni vir: Ivo Kožuh.
- ¹⁴ Isti.
- ¹⁵ Ivo Kožuh.
- ¹⁶ NŠAL, NŠAL 19, Popis cerkva 1954, Župnija Sorica, Franc Gačnik.